

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВИХОВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО

Вважаючи ідею народності джерелом діяльності та розвитку, проявом прагнень народу зберегти свої національні якості, Костянтин Ушинський стверджував, що народність об'єднує минулі й майбутні покоління, даючи народові історичне існування.

Тільки народне виховання, що складалося століттями, зберігає самобутність і неповторність. «Даремно ми хочемо, – писав К. Ушинський, – вигадати виховання: виховання існує в народі стільки ж століть, скільки існує сам народ, – з ним народилося, з ним виросло, відтворило у собі всю його історію, всі його кращі і гірші якості» [К. Ушинський. Том 2. С. 482. 3. Т. – М. – Л., 1948–1952].

Аналіз педагогом систем виховання Франції, Англії, Німеччини і Америки показав, що в усіх цих системах багато спільного – в змісті освіти, організаційних формах і методах навчально-виховної роботи. Але не спільне, за його переконанням, було визначальним, а особливе: не зважаючи на схожість педагогічних форм усіх європейських народів, у кожного з них своя неповторна національна система виховання, своя неповторна мета і свої неповторні засоби її досягнення. У всіх виховання пішло своїм особливим шляхом і цей шлях обумовлюється історією того чи іншого народу, його характером.

Таким чином історія народу, його характер визначають спрямованість його виховання. Навіть повторюваність історії у багатьох народів не змінює їх неповторних поглядів на виховання та освіту.

Характерною ознакою українського традиційного виховання завжди була його гуманістична сутність. Ідеї гуманізму мають давнішню передісторію. Мотиви людяності, людинолюбства, мрії про щастя можна віднайти у творах усної народної творчості, в літературі, морально-філософських і релігійних концепціях українства.

Формування гуманізму в онтогенезі, як і в педагогічній системі К. Ушинського, пов'язане з розвитком свідомості та самосвідомості дитини, виділенням себе із соціального оточення. Вивчення закономірностей становлення й розвитку гуманізму як характеристики особистості, в основі чого лежать принципи рівності, справедливості, людяності, поваги до особистості і людської гідності, є нагальним завданням української педагогічної науки.

Так активізується потреба в теоретичному осмисленні закономірностей морального розвитку, морального виховання і самореалізації суверенної української особистості. Необхідно теоретично відтворити процес її становлення як суб'єкту моралі. Одним із завдань такого суб'єктного вивчення моральності особистості є визначення основних напрямків її морального розвитку в індивідуально-особистісному, онтогенетичному аспекті.

Розглядаючи соціальний розвиток як закономірний невідворотний процес зміни соціальних явищ – структур, інституцій, норм, ми бачимо історично обумовлену еволюцію і прогресивність. Тобто відбувається процес соціалізації – активного засвоєння і відтворення соціального досвіду та культури, формування індивідуальної системи нормативної регуляції і структур психіки.

Гуманістична спрямованість особистості у процесі її виховання розглядається нами як особлива інтегральна ідейно-моральна та соціально-психологічна одиниця, яка має мотиваційний, емоційно-вольовий і змістовий компоненти, що відображають її позитивне, ціннісне відношення до формування та удосконалення вмінь і навичок її творчого здійснення.

Так гуманістична спрямованість виховання особистості починає визначати вчинки, моральні діяння та всю лінію її соціальної поведінки, морально-психологічну стійкість і соціальну організованість. Виховання гуманістичних ідеалів і направленості особистості досягається кваліфікованим врахуванням діалектичного співвідношення потреб особистості – значущих і ціннісних у створенні системи позитивних, духовних, гуманістичних стосунків.

Сьогоднішня ситуація вимагає напруженого духовного пошуку і соціальної творчості, бо людина нині дуже розкріпостилась, а також саме зараз

духовний пошук стає об'єктивно просто необхідним. Адже зібралась велика кількість гуманістичних і духовних проблем та суперечностей, що вимагають свого осмислення і відповідного вирішення.

Тому серед домінуючих проблем гуманістичної направленості виховання ми розглядаємо такі:

- моральний розвиток не зводиться до відбудови, відтворення досягнутого рівня індивідуально-особистісної моралі, а внаслідок зміни умов і оволодіння соціальним досвідом відбувається збагачення соціально-ціннісних, духовних і гуманістичних якостей, що відповідають потребам часу;
- моральний розвиток, інтегруючи вплив соціального середовища, цілеспрямованого виховання і самовиховання, являє собою діяльнісний процес творчих перетворень духовного світу та гуманістичних ідеалів юної особистості, характеризується невинним зростанням її здатності активно впливати на себе і соціальне середовище;
- критерієм гуманістичного розвитку особистості є здатність, міра її причетності до процесу духовної творчості, який являє собою діалектичну єдність традицій і новацій в духовній сфері; саме розвиток моралі є результатом моральної творчості на суспільному й індивідуальному рівнях;
- вивчення природи моральної й духовної творчості можливе лише шляхом вияву конкретно-історичних етапів і способів взаємодії індивідуально-особистісного й суспільно-соціального в розвитку духовної і гуманістичної сфери;
- поновлення духовної творчості, гармонізація функціонування моральних якостей на індивідуальному рівні пов'язується нами з особистісними і позаособистісними детермінантами: перші – світоглядна зрілість, розвиток життєво значущого пласту моральної

свідомості; другі – вплив сфери діяльності та праці на сфери потреб і споживання.

Характеризуючи педагогічну творчість Костянтина Ушинського як складову духовного пошуку на історичній ниві виховання, ми знаходимо нові акти гуманістичної сутності і перетворення навколишнього світу. Настав час твердого та виваженого погляду на цей світ, час таких духовних пошуків, які були б співвіднесені із напрацьованим досвідом історії, а тому реалістичні за самим своїм духом і результатами, враховували б усі суперечності та педагогічні події, що відбуваються нині.